

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM KURUMLARINDA FİZİKSEL/MEKÂNSAL KOŞULLARIN İNCELENMESİ: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ*

Suna Arslan Karaküçük

Öz

Bu çalışmada, okul öncesi eğitim kurumlarından seçilmiş bir örnekleme, var olan fiziksel/mekânsal koşulların, çocukların gelişim özelliklerine ve ilgili alanyazına uyup uymadığı araştırılmıştır. Bu amaçla, Sivas ilinde, on beş okul öncesi eğitim kurumunda, okul binasının yeri/yapısı, iç mekân özellikleri, bahçe/dış mekân özellikleri ve güvenliğine ilişkin olarak, nitel araştırma yöntemlerinden “gözlem” ve “doküman incelemesi” yoluyla veriler toplanmıştır. Verilerin, alanyazın bilgileriyle karşılaştırılması sonucunda, idari bölümler, uyku odası, yemek masası ve sandalye boyutları, çocuk başına düşen alan, ısıtma ve aydınlatma koşullarının “yeterli/oldukça yeterli” olduğu görülmüştür. Gözlem odası, sağlık odası, tuvalet-lavabo sayıları, bahçe, oyun araç-gereçleri ve yangın güvenliği açısından sağlanan koşullar ise “yetersiz/oldukça yetersiz” dir. Araştırmanın sonuçları, incelenen okul öncesi eğitim kurumlarında, fiziksel/mekânsal koşulların belirlenmiş ölçütlere tam olarak uymadığı ve okullar arasında farklılıklar gösterdiği şeklinde özetlenebilir.

Anahtar Sözcükler

Okul Öncesi Eğitim, Eğitim Ortamları, Okul Öncesi Eğitimde Fiziksel/Mekânsal Koşullar.

A Study On Physical/Spatial Conditions of The Preschool Education Centers: In Sivas

Abstract

In this study, the physical/spatial conditions are examined in a sample which is selected from preschool education programs and to be convenient with children's development and the literature. For this purpose, by “observation” and “examining documents” techniques of Qualitative Research Methods, the data have been collected about the place of school, its structure, inner-space properties, gardens/outer-space properties, and the security with related to fifteen preschool institutions in Sivas city. The results that are obtained by literature comparison of data show that; the conditions in management offices, sleeping rooms, dimensions of the dining-tables and chairs, area per child and the conditions of heating-lighting are “sufficient/ fairly so sufficient”. On the other hand “observation room”, “doctor's room”, “the numbers of WC-lavabo stands”, schoolyard, game materials and fire precaution”conditions are “insufficient/hardly insufficient”. Final results of investigation demonstrate that physical/spatial conditions of these preschool educational centers are inappropriate with relevant standards and observed conditions are different between these schools.

Key words

Preschool Education, Educational Settings, Physical/Spatial Conditions in Preschool Education.

Giriş

Okul öncesi dönem, öğrenmenin en yoğun olduğu, temel alışkanlıkların kazanıldığı ve bilişsel yeteneklerin hızlı gelişip biçimlendiği 0–6 yaş (0–72 ay) çocuklarını kapsayan bir dönemdir. Bu dönem çocuğunun eğitimini üstlenen okul öncesi eğitim kurumları, bebeklerin/çocukların gelişimlerini, sağlıklı ve düzenli fiziksel koşullar içinde, toplumsal/kültürel açıdan en doğru biçimde yönlendiren, onlarda sağlam bir kişiliğin, sosyal duyarlılığın ve yaratıcı zekânın

*Araştırma verilerinin toplanmasında, CÜ Eğitim Fakültesi İÖÖ Öğretmenliği IV. sınıf öğrencisi Fatma Yeniceci'nin Bitirme Ödevi çalışmasının gözlem kayıtlarından ve fotoğraf çekimlerinden yararlanmıştı.

temellerini atan, uzman eğitimci kadroya sahip, temel işlevinin eğitim olması amaçlanan kuruluşlardır (Ömeroğlu, 2000; Poyraz ve Dere, 2003). Bu kurumlar farklı yaş gruplarına uygun olarak; 0–36 aylık çocuklara bakım ve hizmet vermek üzere açılan *kreşler*, 36–72 aylık çocukların eğitimini amaçlayan *anaokulları*, 60–72 aylık çocuklar için örgün eğitim kurumları bünyesinde açılan *anasınıfları*, 36–72 aylık çocuklar için Milli Eğitim Bakanlığına bağlı diğer öğretim kurumları bünyesinde açılan *okul öncesi eğitim sınıfları/uygulama sınıflarıdır*. Günümüzde, ülkemizdeki okul öncesi eğitim hizmetlerinin %90'ı Milli Eğitim Bakanlığınca, %10'u SHÇEK ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 191. maddesine göre açılan kurum ve kuruluşlarca verilmektedir (Okul Öncesi Eğitim Mevzuat Bankası, 2008).

Eğitim-öğretim süreçlerinin, içinde yer aldığı ortamlar, öğrenme-öğretme etkinliklerinin meydana geldiği, katılımcılarının birbirleriyle ve bilgiyle iletişim/etkileşim kurduğu çevre anlamını ifade eder. *Eğitim ortamları*, personel, fiziksel mekân, donanım, öğrenme araç-gereçleri, özel düzenlemeler gibi alt öğelerden oluşan dinamik bir yapıdır. Bu yapının bir boyutu olan *fiziksel ortamın* eğitime ilişkin anlamı, eğitim etkinlikleri için ayrılan mekânın özellikleridir. Fiziksel ortamın/koşulların uygunluğu, bu özelliklerin, programın içeriğiyle ve amaçlarıyla tutarlı olması ve öğrenmeye etki eden tüm öğelerle işbirliği sağlayacak biçimde düzenlenmesi anlamına gelir ve etkili öğrenme/öğretme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır (Aydın, 2000; Uludağ ve Odacı, 2002). Fiziksel koşullar, okul binalarının ve iç/dış çevrelerinin özelliklerini kapsar; bu yapılanma, Milli Eğitim Bakanlığının ilgili yönetmeliklerle belirlediği ve İçişleri, Sağlık ve Turizm Bakanlıkları ile işbirliği içinde saptadığı biçimde olmak zorundadır. Bu temel esaslar, okulların iş, eğlence, turizm, cezaevi vb. yerlerine uzaklığı, inşaat projesine ve okul mimarisine uygun yapılması, mekânsal bölümlerin ihtiyacı karşılar nicelikte ve nitelikte olması, yeterli araç gereçleri içermesi, bakım onarım ve kullanımına özen gösterilmesi, koruma ve güvenlik tedbirlerinin alınması gibi konulardan, Atatürk köşelerine ve dış alan/bahçe düzenlemelerine kadar her türlü fiziksel yapılanmayı belirlemiş durumdadır. Eğitim tarihi içinde, tarihsel dönemlerin toplumsal ve kültürel bir bileşimi olan okulların, mekânsal/fiziksel çevrelerinin, eğitim yaşantılarına ve amaçlarına uygunluğu tartışması güncel anlamda da devam etmekte ve önem taşımaktadır (Karaküçük, 2007 b).

Okul öncesi dönem, yaşamın ilk basamaklarındaki çocuk-bireyleri kapsar. Bu dönemdeki çocuklar, yetişkinlerden farklı olarak, içine doğdukları *fiziksel çevrelerini* seçemez ya da oluşturamazlar; bu nedenle çevre-davranış ilişkilerinde edilgin ve yetişkinlere bağımlı durumdadırlar. *Oyun ve öğrenme* etkinliklerinin çokça yer aldığı okul öncesi dönemde, hem gelişim görevlerinin yerine getirilmesi hem de sağlıklı/korunumlu büyüme açısından, fiziksel koşulların, diğer deyişle, çocukların içine girip çıktıkları çevre ve davranış alanlarının öğrenme yaşantılarına ve gelişimin amaçlarına uygun düzenlenmesi önemlidir. Bu açıdan, okul öncesi eğitim ortamları şu fiziksel/mekansal öğeleri ve özellikleri kapsamalıdır:

Okul binasının yeri, çocukların kolay ulaşabilecekleri yakınlıkta olmalıdır. Her yönü ile sıcak bir yuva, çocuğun ihtiyaçlarına cevap verecek, ilgisini çekecek olumlu uyaranlar içeren bir çevre, iyi bir anaokulunun özelliklerindedir. Genel anlamda okul arsaları, devlet yolu, şehir ve kasabaların

ana yolları ile ticari yollara bitişik olmamalı, yakınlarında tehlikeli yer/zemin yapıları, zehirli atıklar üreten tesisler, mezarlıklar olmamalı, çevresi açık ve gürültüden uzak olmalıdır. Okul Arsa ve Arazi İşleri Yasası-Madde 61, her türdeki okul binasının meyhane, kahvehane, kiraathane, bar, elektronik oyun merkezi gibi umuma açık yerler ile alkollü içki satılan yerlere 100 metre uzaklıkta bulunması koşulunu belirtir. Turizmin yoğun olduğu yerlerde, okul tatil dönemlerinde bu koşul aranmaz (MEB Mevzuat Bankası, 2003). Binalar, çocuk sayısı ve her çocuk için 10 m² davranış alanı düşünülerek, iklim şartlarına uygun olarak yapılmalı, duvar, pencere, kapı, tavan, çatı yapımları, ısıtma ve havalandırma tesisatları bulunmalıdır. Bina, sevimli bir görüntüye sahip olmalı, güneşe bakmalı, güneş görmeli, tek katlı ve balkonsuz olarak planlanmalıdır (Kantarcioglu, 1983). Örgün eğitim kurumlarının açılması ve kapatılmasına ilişkin esaslara göre, “yerleşim biriminin ve çevresinin sosyal, kültürel, ekonomik, sanayi durumu ile açılması istenilen eğitim kurumunun bulunduğu en yakın yerleşim birimine uzaklığı, ulaşım durumunun değerlendirilmesi” (Tebliğler Dergisi, 2004) gerekmektedir. Aynı yasanın Okul Öncesi Eğitim özelindeki esaslar; anaokulları için, binada, her çocuk için ortalama 1.5 m² alan düşen oyun odaları, 2 m² alan düşen uyku odaları, çocuk başına 3 m² alan hesaplanan oyun bahçesi ile yemek salonu, mutfak ve depo bulunması; ana sınıflarının, kurum bünyesindeki binanın giriş katında aydınlık ve güneş alan bölümünde açılması gerekir, der. Bakımevlerinin ise, müstakil tek veya çok katlı bir binada veya bir apartmanın zemin katı veya bu katla bağlantılı olarak birkaç katında; çocuklar için özellikle trafik yönünden tehlike yaratmayan, sakin, her türlü oyun aracını rahatlıkla oynamalarına imkân veren, ulaşım elverişli yerlerde, hava kirliliğinin olmadığı veya zarar vermeyecek düzeyde bulunduğu yörelerde olmasına özen gösterilmelidir. Bakımevi binalarının yangından korunma ve ısıtma sistemi bakımından uygun nitelikler taşıması; süt çocukları için emzirme, emekleme ve bez değiştirmeye, oyun yaşındaki çocuklar için oyuna tahsis edilebilecek nitelikte ayrı bölümler kapsamı; odaların bol ışıklı, kolaylıkla havalandırılabilir, her çocuk için en az 2 m² alan ile 6 m³ hava düşecek hacimde ve taban ve tavan duvarlarının zararlı olmayan malzemeler ve boya ile kaplanmış olması gerekir (Demiriz vd., 2003).

Okul öncesi binasının dış mekânları içinde, en önemlisi *Bahçedir*. “Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, Madde 54: Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitimin sağlıklı ve uygun bir ortamda gerçekleştirilebilmesi için oyun alanı ile bahçenin bulunması ve amacına uygun olarak düzenlenmesi esastır, der. Bahçe ve dış alan düzenlemeleri eğitim olmadığı zamanlarda yapılır. Bu düzenleme yapılırken; trafik eğitim pisti, kum havuzu, bahçe oyun araçları, ayrıca çocukların fen ve doğa çalışmaları yapabilmeleri için yeterli toprak alan bulundurulmasına özen gösterilir” (MEB Mevzuat Bankası, 2004). MEB Yönetmelikleri okul bahçelerinin, okul öncesi eğitim düzeyinde, çocuk başına 3 m² alan, temel/orta eğitim düzeylerinde ise her çocuğa 10 m² alan düşünülerek düzenlenmesini önermektedir. Ek olarak, çimenli/çakıl taşlı alanlar, bisiklete binilebilecek alanlar, kum havuzu, ağaçlar, toprak tepelikler ve olabilirse açık hava tiyatrosu, küçük evler, bitki bahçeleri, hayvan besleme yerleri, havuz, depo vb. ekler oluşturulması, bahçelerin etrafının tel, çit ya da duvarla korunması önerilmektedir (Poyraz ve Dere, 2003; MEB Mevzuat Bankası, 2004).

Okul öncesi binasının iç mekânlarında, çocuğun gelişimini destekleyici, neşeli, güzel kokan, aydınlık, tertipli ve sıcak bir ortam hedeflenmeli ve gösterişten uzak işlevsel araç gereçler olmalıdır. İç mekânlar hangi oyun ya da etkinlik (kitaplık, el becerileri, fen, blok, sanat, hayal, evcilik, drama su-kum çalışmaları vb.) için olduğu tanımlanmış, gerekirse çocukların kişisel eşyaları için ayrılmış/etiketlenmiş ve kolay ulaşılabilir bölümler olmalıdır. Yer ve duvarlarda yangına dayanıklı, zehirli madde içermeyen malzemeler, su bazlı boyalar kullanılmalı; zemin kaymayan, toz tutmayan, tüy içermeyen, kolay temizlenebilir ürünlerle kaplanmalıdır. Mekanı bölen ya da bağlayan öğeler olarak, *Merdivenler*, yeterli genişlikte (1.5-2 m), iyi aydınlatılmış, sağlam tirabzanlarla korunmuş, basamak aralıkları 18-20 cm.yi geçmeyen ve kaymayan özellikte bir yapıda olmalı, üçten fazla basamaklı ise ve genişliği 1.4 m'den fazla ise boşluk tarafında düşmeyi önleyici korkuluk olmalıdır. *Koridorlar*, az sayıda ve 2-2.5 m. genişlikte olmalı, çocukların hareketlerini ve kontrollerini zorlaştıracak eşyalar içermemelidir. *Kapılar* koridora/dışa doğru açılmalı, tek kanatlı ve genişliği en az 90 cm olmalıdır; 140 cm ve daha geniş ise iki kanatlı olmalı, çift taraflı derslik olan koridorlarda kapılar karşılıklı açılmamalı, eşik ve sürgü olmamalı, kapı kolu çocuklara uygun bir yükseklik ve teknikte yapılmalıdır. *Pencereler* derslik taban alanının %18'inden aşağı olmamalı ve çocukların dışarı sarkabileceği şekilde planlanmamalıdır. Okul öncesi binasının çocuklara ait bölümlerinin tavan yüksekliği en az 2.70 m. olmalı, elektrik kabloları gizli ve prizler çocukların yetişemeyeceği yükseklikte (1.5 m) olmalıdır (Poyraz ve Dere, 2003).

Okul öncesi eğitim kurumlarında bulunması gereken *iç bölümler*; kurucu odası, müdür odası, sağlık odası, uyku odası (isteğe bağlı), oyun odası, mutfak, öğrenci sayısına göre ek olarak psikolog/sosyal hizmet uzmanı odası, hizmetli odası, büro, arşiv/dosya odası ve depodan oluşmaktadır. İkili eğitim yapan anaokullarında bu bölümlere beslenmelerin hazırlandığı bölüm eklenmiştir (Tebliğler Dergisi, 2004). Bazı kaynaklar bu bölümleri, geniş bir koridor ya da bağımsız bir salon şeklinde *veli bekleme salonu*, yönetici ve öğretmenlere ait *idari kısımlar*, öğrencilerin etkinliklerini yapmaları amacıyla ve küçük gruplara yetecek sayı ve alanda düzenlenen, diğer odalardan duvar veya panolarla ayrılmış, bir ya da iki oda şeklinde düzenlenmiş olan *oyun odası*, sessiz bir bölümde, yer yatağı ya da ranza tercih edilmeden, yerden yüksekliği 30 cm. olan yatakların 50 cm. aralıkla düzenlendiği *uyku odası* olarak belirtmektedir. Okul Öncesi Kurumlara Ait Standartlar Yönergesinde ana okulu, ana sınıfı ve uygulama sınıfı için oyun odasında çocuk başına 1.5 m², uyku odasında çocuk başına 2 m² alan düşmesi koşulu belirtilmektedir (Okul Öncesi Eğitim Mevzuat Bankası, 2002). *Vestiyer*, çocukların terlik, ayakkabı, palto, şapka vb. giysilerini koyabilecekleri bölümler içermeli ve zorunlu olmadıkça oyun odasının içinde olmamalıdır. Her çocuk için 0.30 m. aralıklı askılar, 1 m. yükseklikte ve duvara çakılı ise arkası izole edilmiş olmalı, üzerinde çocuklara ait simgeler veya resimler bulunmalıdır. *Doktor odası*, oyun odasından uzak bir yerde, aydınlık ve ısı ayarlı, içinde sağlık araç gereçleri, boy-kilo ölçme aracı, paravan, muayene masası, ilaç dolabı bulunan bölüm olarak düzenlenmelidir. *Depo*, 8 m² alanın yeterli olacağı, az kullanılan ya da fazla eşyaların bulunduğu bölümdür (Kantarcıoğlu, 1983; Poyraz ve Dere, 2003). Başka kaynaklarda ise, oyun odasına ve anasınıfına bakan ve çocukların etkinliklerini izlemeye ya da sınıfın

düzenini bozmadan ailelerin çocuklarını görmelerine yarayan, tek tarafı aynalı cam şeklinde *Gözlem odası*, spor odası, bilgisayar odası, çok amaçlı salon ve çamaşırhane de okul öncesi eğitim kurumlarında bulunması gereken iç mekanlar olarak önerilmektedir (Demiriz vd. 2003).

Okul öncesi çocuklarının gelişim özellikleriyle ilgili olarak iki bölümün mekansal özellikleri ayrı önem taşımaktadır: *Lavabo-WC* bölümleri, oyun odalarına yakın, doğal aydınlatma ve havalandırması olan ve çocukların beden ölçülerine uygun düzenlenmiş olmalı; lavabolar 28x45 cm. boyutlarında, 55–60 cm. yüksekliğinde, musluklar ortalama 65–71 cm. yüksekliğinde olmalı; WC kabinleri 70x90 cm. boyutunda, bölücü duvarlar 130–150 cm. yüksekliğinde, klozet yüksekliği 35 cm. olmalıdır. Her altı çocuğa bir lavabo, dört-beş çocuğa bir klozet düşmesi gerektiği belirtilmektedir (MEB Mevzuat Bankası,1996) Zemin, kaymayan kolay temizlenebilir malzemeden yapılmalıdır. Lavaboda sıvı sabun, kağıt havlu ya da çocukların özel havluları bulundurulmalıdır. *Mutfak/yemek odası*, birbirine yakın, öğretmenlerin de birlikte yemek yiyebilecekleri şekilde düzenlenmeli; masaların yerden yüksekliği 60 cm., sandalyelerin yüksekliği 35 cm. olmalıdır. L ya da U şeklinde ve sağdan sola doğru buzdolabı, tezgâh, evye, tezgâh, ocak, tezgâh şeklinde düzenlenmiş, işlevsel dolaplar ve mümkünse bulaşık makinesi eklenerek, havalandırması, temizliği ve güvenliği düşünülmüş olmalıdır (Poyraz ve Dere, 2003). Okul öncesi eğitim kurumlarında *Köşeler*, paravanlar, dolaplar vb. sınırlamalarla birbirinden ayrılmış; blok, fen-doğa, kukla, müzik, masa oyuncakları, kitap, evcilik köşeleri şeklinde bölümlerdir. Bu alanlarda, zengin uyarıcılar, yaratıcı faaliyetlere yöneltici, ilgi çekici, çocukların araç kullanma becerilerini geliştirici, zihin ve dil gelişimine yardımcı, sanatsal gelişimini destekleyici, oyun, canlandırma, taklit, hareket vb. gereksinmelerini karşılayabilecek ortamlar oluşturulmalıdır (Oğuzkan, vd. 1999; Ömeroğlu, 2000). Okulun sınıf ve köşe bölümlerinde belli eğitim, etkinlik ve oyun araç gereçlerinin bulunması gerektiği de belirtilmiştir. Oyun odasında dikdörtgen masa, sandalye, resim sehпасı, oyun blokları, evcilik köşesi, koltuklar, sekiz parçalı masa, büfe, eşya dolabı, bebek karyolası, halı, paravan; inşaat köşesinde, raflı dolap, inşaat blokları, tekerlek kutu; kitaplık köşesinde dolap, halı, divan, oyuncak dolabı, yayın panosu, çöp kutusu, yazı tahtası ve dinlenme köşesinde, divan, vestiyer, spor dolabı teyp, radyo bulunmalıdır. Ana sınıfları için de serbest oyun ve kas gelişimi araçları (kum havuzu, denge tahtası, salıncak, toplar vb.), tahta bloklar, taşıt araçları, evcilik oyuncakları, kukla tiyatrosu, resim sehпасı, oyun hamuru gibi temsili ya da yaratıcı oyuncaklar önerilmektedir (Okul Öncesi Mevzuat Bankası, 2008).

Yöntem

Araştırma Deseni

Bu araştırma, *Nitel Araştırma* yöntemlerinden “*gözlem*” ve “*doküman incelemesi*” yöntemleriyle yapılmıştır.

Nitel Araştırma, gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırmadır. Nitel Araştırma tekniklerinin doğal ortama duyarlılık sağlaması, araştırmacının katılımcı rolü olması, bütüncül bir yaklaşıma sahip olması, algıların ortaya konmasını sağlaması, araştırma deseninde esnekliği olması ve

tümevarımcı bir analize sahip olması özellikleri (Yıldırım ve Şimşek, 2005), bu çalışmanın amacına uygun düşmektedir. Araştırmacı tarafından hazırlanan ve 39 maddeyi kapsayan “gözlem formu”nun oluşturulmasında okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel koşullarına ilişkin resmi mevzuattan yararlanılmıştır. Gözlem kayıtlarının yanı sıra, incelenen okullara ait fotoğraf çekimlerine ve bir grup okul öncesi öğretmen adayının, uygulama dersleri sürecine dayanan izlenimlerine başvurulmuştur.

Evren ve Örneklem

Genel olarak tüm okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel koşullarına dikkati çekme amacı içinde, araştırmanın çalışma evreni, Sivas ili merkezdeki tüm okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Araştırmada, nitel araştırma örnekleme yöntemlerinden Maksimum Çeşitlilik Örnekleme yöntemi seçilmiştir. Bu yöntemde amaç, görel olarak küçük bir örneklem oluşturmak ve çeşitliliği sağlamak yoluyla evrene genelleme yapmak değil, çeşitlilik arz eden durumlar arasında ne tür ortaklıkların ve benzerliklerin var olduğunu bulmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu bağlamda, araştırmanın örneklemini Sivas ilinde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı 3 anaokulu ve 7 anasınıfı, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı 1 anaokulu, özel 3 kreş ve 1 anasınıfı olmak üzere toplam 15 okul öncesi eğitim kurumundan oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından ilgili alan yazın taranarak geliştirilen “Okul öncesi eğitim kurumlarının iç ve dış fiziksel koşullarına ilişkin gözlem formu” kullanılmıştır. Gözlem formlarının oluşturulmasında, Okul Öncesi eğitim kurumlarının fiziksel koşullarına ilişkin yasal/resmi mevzuattan yararlanılarak 56 fiziksel öge ya da özelliğe yer verilmiştir. Gözlemlenen fiziksel koşulların özellikleri, ilgili mevzuatla (Örgün eğitim kurumlarının açılması ve kapatılmasına ilişkin esaslar, kamu kurum ve kuruluşlarınca açılacak çocuk bakımevleri hakkında yönetmelik, çocuk hakları-Birleşmiş Milletler ülke raporu, okulların arsa-arazi yönetmeliği, anaokulları ve ana sınıfları için fiziki koşul standartları, özel öğretim kurumlarına ait standartlar yönergesi vb.) karşılaştırılarak değerlendirilmiş, derecelendirme ölçekleri kullanılarak sayısal verilere dönüştürülmüştür. Gözlem formlarının doldurulmasında, incelenen okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel/mekansal koşullarına uygun olarak beş özelliğe odaklanılmıştır. Bu durumsal özellikler ve derecelendirme biçimleri şunlardır:

1. Okul öncesi eğitim kurumlarında bulunması gereken *iç mekânlar/bölümler* (bekleme salonu, idari bölümler, gözlem odası, uyku odası, vestiyer, sağlık odası, depo) için “*yok (1), var (2)*” ,

2. *Dış ve iç mekânsal bölümlerin taşınması gereken koşullar* (binanın yeri, dış görünümü, bahçenin durumu, dış aydınlatma, merdivenler, pencereler, yatakların yüksekliği, askıların yüksekliği, lavabo-musluk yüksekliği, tuvalet boyutları ve temizliği, yemek masa ve sandalyelerinin yüksekliği, yemek odası-mutfak yakınlığı, oyun odası ve oyuncaklar) için “*yok (0), uygun değil (1), uygun (2), oldukça/çok uygun (3)*” ,

3. *Fiziki koşullar ve güvenlik* (koridor genişliği, askılık sayısı, lavabo-tuvalet sayısı, aydınlatma, havalandırma, çocuk başına düşen alan, köşelerin durumu, bahçe genişliği-güvenliği, oyun araçları ve güvenliği, ısıtma, yangın

önlemleri) için “yok (0), yetersiz (1), yeterli (2), oldukça/çok yeterli (3)” şeklinde değerlendirilmiştir.

4. Saptanan *tuvalet ve lavabo sayısı* öğrenci sayısı ile oranlanarak ve “6 çocuğa bir lavabo ve 4-5 çocuğa bir tuvalet ” gerektiği ölçüt alınarak ayrıca değerlendirilmiştir.

5. *Oyun odalarında çocuk başına düşen alanlar*, bu alanların “1.5-2 m²” olması gereği ölçüt alınarak değerlendirilmiştir.

Bu sayısal veriler, anaokulları, kreş-gündüz bakımevi ve anasınıfları için, ayrı ayrı aritmetik ortalamaları alınarak tablolaştırılmış, sonuçlar ilgili mevzuatla karşılaştırılarak bulgulara dönüştürülmüş ve yorumlanmıştır.

Bulgular Ve Yorum

Tablo 1: Gözlemlenen okul öncesi eğitim kurumlarında iç mekanlar/bölmüler (Yok: 1, Var: 2)

Okullar Bölmüler	ANAOKULLARI				KREŞ-GÜNDÜZ BAKIM EVİ					ANASINIFLARI									
	A1	A2	A3	A4	X	K1	K2	K3	X	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	X	
Bekleme Salonu	2	1	2	2	1.8	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
İdari Bölmüler	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Oyun Odası	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Gözlem Odası	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Uyku Odası	2	2	1	1	1.5	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Vestiyer	2	2	1	2	1.8	2	1	1	1.3	2	2	1	1	2	1	1	2	1.5	
Sağlık Odası	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Depo	2	2	2	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
X	1.7	1.6	1.4	1.6	1.6	1.6	1.4	1.4	1.5	1.3	1.3	1.1	1.1	1.3	1.1	1.1	1.3	1.2	

Tablo 1’de, gözlemlenen on beş okul öncesi eğitim kurumunun hiçbirinde “gözlem odası” ve “sağlık odası” bulunmadığı ve tümünde “oyun odası” ve “idari bölmüler”in bulunduğu gözlemlenmiştir. Çocukların günlük etkinliklerdeki doğal davranışlarını izlemeye ya da ailelerin çocuklarını görmelerine yarayan gözlem odası ve fiziksel-devinimsel gelişimin hızlı olduğu okul öncesi dönemde boy-kilo ölçümlerinin izlenmesi, kazalara karşı ilk yardımın sağlanması vb. açılardan önemli olan sağlık odası, gerekli/zorunlu birimlerdir. Bu birimlerin bulunmamasının okulun fiziksel/mekansal koşulları açısından eksiklik olduğu söylenebilir. Öte yandan, bu yaş çocuğunun en hızlı devinimsel gelişim ve oyun çağında olması nedeniyle, oyun odaları, okul öncesi yönetmeliklerinde, okulun fiziksel/mekansal koşulları içinde olması gereği vurgulanan bir bölmüdür. Gözlemlenen okul öncesi kurumlarda oyun odalarının bulunması, çocukların gelişim görevlerine/gereksinimlerine ve yönetmeliklere uygun/olumlu bir durumdur. İdari bölmüler olarak anılan müdür, müdür yardımcısı, öğretmen odaları ve memur odalarının var olduğuna dair sonuç ise doğaldır.

Bekleme salonu, gözlem yapılan okullardan, yalnızca üç anaokulunda (A1, A3, A4) bulunmaktadır, kreş-gündüz bakımevi ve anasınıflarının hiç birinde bulunmamaktadır. Bu bölmü, okul girişinde, çocukların veya velilerin birbirlerini bekleyebilecekleri bir salondur ve işlevseldir. A1 ve A3 anaokullarındaki bekleme salonları, literatüre uygun olmaktan uzak biçimde iki koltuktan ibarettir; oysa A4’de bu salonda amacına uygun biçimde etkinlik panosu ve kitap-dergi masasına yer verilmiştir.

Uyku odası, Tablo 1’de görüldüğü gibi, kreş ve gündüz bakımevlerinin tümünde ve A1 ve A2 anaokullarında vardır; diğer anaokulu ve anasınıflarında yoktur. Anasınıflarında isteğe bağlı olarak yer alabileceği belirtilen (Okul Öncesi Eğitim Mevzuat Bankası, 2002) bu bölmü, okul öncesi çocuklarının, uyku, dinlenme, büyüme gereksinimleri açısından, özellikle de uykuda büyüdükleri bir gelişim

dönemlerinde oldukları düşünülürse, gereklidir. A3 ve A4 ana okullarında 3-4 yaş grubu çocuklar bulunmasına karşın uyuma ya da dinlenme yerlerinin olmaması, önemli bir eksikliklerdir.

Vestiyer, anaokullarının üçünde, (A1, A2, A4), kreş-gündüz bakımevlerinin birinde (K1), anasınıflarının ise dört tanesinde (S1, S2, S5, S8) bulunmaktadır. İlgili yönetmeliklerde vestiyerin ayrı bir bölüm halinde ve mümkünse oyun odasının dışında olması, her çocuk için işaretlenmiş ya da etiketlenmiş biçimde ve 1 m. yükseklikte düzenlenmiş olması gibi koşullar önerilmektedir. Bu alanların bulunmadığı okullarda çocuklar palto, çanta vb. eşyalarını sınıfa ya da oyun odasına taşımaktadırlar; bu da mekanların daralmasına ve düzensizleşmesine yol açmakta, hijyen açısından olumsuz koşullar oluşmasına neden olmaktadır.

Depo, gözlemlenen anaokulları ve kreş-gündüz bakımevlerinin tümünde bulunmaktadır; anasınıflarında ise hiç yoktur. Eğitim ve oyun araç gereçlerinin bir kısmı ile temizlik malzemelerinin bulunduğu bu bölümler, okul öncesi kurumlarda sade ve düzenli bir ortam yaratabilmek ve yeniden kazanılabilir malzemeyi saklamak açısından önemlidir.

Tablo 2: Gözlemlenen on beş okul öncesi eğitim kurumunda dış ve iç mekansal öğelerin standart koşullara uygunluk durumları:

(Yok: 0, Uygun değil: 1, Uygun: 2, Oldukça/çok uygun: 3)

OKULLAR	ANAOKULLARI					KREŞ-GÜNDÜZ BAKIM EVİ				ANASINIFLARI								
	A1	A2	A3	A4	X	K1	K2	K3	X	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	X
Binanın yeri	3	3	2	2	2.5	2	2	2	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2.2
Bina dış görünüm	2	2	2	2	2	1	1	2	1.3	1	2	1	1	1	1	1	1	1.1
Bahçe çiçek vebit.	0	2	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bina aydınlatması	2	3	2	3	2.5	1	3	2	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2.4
Merdivenler	2	3	2	3	2.5	3	1	3	2.3	2	3	1	2	1	2	1	3	1.9
İrabzanlar	2	3	2	2	2.2	3	1	3	2.3	3	3	1	1	1	2	1	3	1.9
Pencereler	3	2	3	2	2.5	2	3	3	2.7	1	1	1	2	1	1	1	1	1.1
Yatak yüksekliği	2	1	0	0	0.8	3	3	3	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Askı yüksekliği	3	3	1	3	2.5	3	2	1	2	2	3	3	3	3	3	3	3	2.9
Lavabo yüksekliği	3	3	1	3	2.5	2	3	3	2.7	1	3	1	1	1	1	2	1	1.4
MuslukYüksekliği	3	3	1	3	2.5	2	3	3	2.7	1	3	1	1	1	1	2	1	1.4
Tuvalet boyutları	1	3	1	3	2	3	3	3	3	1	3	1	1	1	1	1	1	1.2
Tuvalet temizliği	2	3	2	3	2.5	3	3	2	2.7	2	3	1	1	1	1	1	2	1.5
Masa sand. Yük. i	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Yem.odası mutfak yakınlığı	3	3	3	3	3	3	3	3	3	0	3	0	0	0	0	0	0	0.4
Oyun odası oyuncaklar	3	1	2	3	2.2	2	2	2	2	2	3	2	2	2	2	1	1	1.9
X	2.3	2.6	1.7	2.5	2.1	2.2	2.2	2.4	2.3	1.5	2.4	1.2	1.4	1.4	1.4	1.4	1.5	1.5

Tablo 2 incelendiğinde, gözlemlenen tüm okullarda, dış ve iç mekansal öğelerin standart koşullara uygunluk durumları açısından, “*yemek masası ve sandalye yükseklikleri*”nin, “*oldukça/çok uygun (3)*” olduğu görülmektedir: Yemek masalarının 60 cm. , sandalyelerin 35 cm. yükseklikte olması gerekmektedir ve örneklemedeki okullarda masalar 60-63 cm., sandalyeler 33-36 cm. olarak ölçülmüştür, bu da okul öncesi çocukların bedensel gelişim özelliklerine uygundur. “*Askı yükseklikleri*” de, anaokulları ve anasınıfları için “*oldukça/çok uygun (3)*”, kreş ve gündüz bakımevi için “*uygun (2)*” ölçütlerdedir. A3 anaokulu ve K3 kreş-gündüz bakımevinin fiziksel ortamı bu koşulları sağlamamakta, buralarda çocuklar askıları kullanırken yardım almak zorunda kalmaktadırlar.

Tablo 2’de görülen çarpıcı bir diğer sonuç, okulların “bahçe ve çiçek-bitki” düzenlemesinin “yok (0)” denecek düzeyde düşük oluşudur. Okul öncesi kurumlarda bahçede alçak boylu çiçek ve geniş yapraklı bitkiler ve her zaman yeşil kalabilen, dalları çabuk kırılmayan ağaçlara yer verilmesi gerektiği (Poyraz ve Dere, 2003) bilinmekteyken, yalnızca iki anaokulunda (A2, A4) bu öge “uygun (2)”, diğerlerinde “yok” (0) düzeyindedir. Bu sonuç, başka araştırma sonuçları (Başar, 2000; Karaküçük, 2007 a) ile ve güncel gözlemlerle de örtüşmektedir.

Gözlemlenen okullarda, “binaların dış görünümü” de “uygun değil (1)” düzeyinde bulunmuştur. Okul öncesi binalarının, sıcak ve sevimli bir görüntüye sahip, güney yönüne bakan, güneş gören, tek katlı yapılar olması gerektiği vurgulanırken (Poyraz ve Dere, 2003); örneklemdaki okullardan sadece anaokulları bu koşullara uygundur, diğerleri uygun değildir. Örneğin, K1 ve K3 kreş-gündüz bakımevleri bir apartmanın alt katında olup kuzeye bakan ve güneş almayan bir konumdadırlar. K2’nin 3 katlı bir bina olması tek kat koşuluna uygun değildir. Anasınıflarının dış görünüşleri de, genel olarak lise veya ilköğretim binalarının içinde olduğu için uygun koşullar taşımamaktadır.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, gözlemlenen “diğer mekansal/fiziksel koşullar” genel olarak “uygun (2)” düzeyinde çıkmıştır: “Okul binasının yeri”nin anaokulları için, “oldukça/çok uygun (3)”, anasınıfları ve kreş-gündüz bakım evleri için “uygun (2)” olduğu görülmektedir. Bu sonuç, başka araştırma bulguları ile; “okulların % 20’sinin çevresinde uygun olmayan düzenlemeler ve mekanlar bulunmaktadır (Başar, 2000)” ve “öğretmen adaylarının eğitim ortamlarının fiziksel koşulları açısından 4. sırada önemli buldukları koşul, okul binasının yeri ve çevresi olmuştur (Karaküçük, 2007b)” bulgularıyla ve güncel gözlemlerimizle de örtüşmekte, okul binalarının arsa/yer seçimlerinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yönetmelikler, okul binasının yerinin, çocukların evlerine kolayca gidip gelebilecekleri yakınlıkta, çevresinin açık, gürültüden uzak ve havadar olması gerektiğini vurgularken; incelenen anaokullarının iki-üç mahallenin kesiştiği noktalarda olduğu ve istenene en yakın koşulları sağladığı; anasınıflarının ise merkeze yakın yerlerde, lise-ilköğretim binaları bünyesinde ve gürültülü ortamlarda olduğu belirlenmiştir. Bu durum, okul öncesi eğitim ortamlarının fiziksel boyutu açısından olumsuz sayılmaktadır.

Gözlemlenen okul öncesi eğitim kurumlarındaki diğer fiziksel/mekânsal öğeler olan “Aydınlatma”, “Pencereler”, “Merdivenler” ve “Tırabzanlar” genel olarak “uygun (2)” koşulladırlar. İncelenen ana okulları ve kreş-gündüz bakımevlerinin merdiven ve tırabzan özellikleri çocukların rahatlıkla kullanabilecekleri boyutlarda ve güvenlidir; anasınıfları ise ilköğretim okulları ve liselerin bünyesinde olduğu için bu koşullar “uygun değil” düzeyindedir. “Lavabo yüksekliği” anaokulları ve kreş-gündüz bakımevlerinde “oldukça uygun (2.6)”, anasınıflarında “uygun değil (1.3)”dir. Bu durum, “Lavabolar 55-60 cm, musluklar 65-71 cm. yükseklikte olmalıdır” (Poyraz ve Dere, 2003) koşulu ile karşılaştırıldığında, gözlemlenen anaokullarının lavabo yükseklikleri ortalama 57 cm., musluk yüksekliği 63 cm ile yasal koşullara uygun olduğu görülmektedir. Anasınıflarında ise, ölçülen yükseklikler (lavabo 65 cm ve musluk 74 cm.), belirtilen koşullara ve çocukların gelişim özelliklerine uygun değildir. “Tuvaletler” anaokullarında “uygun (2), Kreş-gündüz bakımevlerinde

“oldukça uygun (3)”, anasınıflarında “uygun değil (1)” düzeyindedir. Mutfağın, yemek yenen ortama yakın olması gerekmektedir; “Yemek odası-mutfak yakınlığı” anaokullarında ve kreş-gündüz bakımevlerinde “oldukça uygun (3)” dur; ana sınıflarında ise ayrı bir yemek odası-mutfak yoktur, çocuklar yiyeceklerini evden getirmektedir. “Oyun odası-oyuncak” özellikleri açısından ise, üç okul (A2 ve S7, S8) dışında gözlemlenen okullar genel olarak “uygun (2)” fiziksel koşullara sahiptir. Okul öncesi dönemdeki çocuklar için, tüm gelişim boyutlarıyla ilgisi açısından oyun ve oyuncağın önemi bilinmektedir. Çocuğun bu en doğal etkinliğinin ortamının oluşturulmasında, oyun alanının uygunluğunun yanı sıra oyun araçlarının da TSE onaylı ve çocukların gelişim ihtiyaçlarına, ilgilerine uygun olması önem taşımaktadır (Poyraz, 1999; Özdoğan, 2000). İncelenen anasınıflarındaki oyuncakların lego, yapboz, bebekler, küçük ev eşyaları vb. olduğu fakat sayıları ve kullanılabilirlikleri açısından, çocukların oyun gereksinimlerini tam olarak karşılamadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 3: Gözlemlenen on beş okul öncesi eğitim kurumunun fiziksel koşullarının güvenlik/yeterlilik durumları
(Yok: 0, Yetersiz: 1, Yeterli: 2, Oldukça/çok yeterli: 3)

OKULLAR	ANAOKULLARI					KREŞ-GÜNDÜZ BAKIM EVİ								ANASINIFLARI							
	A1	A2	A3	A4	X	K1	K2	K3	X	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8	X			
Koridor genişliği	3	3	2	3	2.8	2	1	2	1.7	3	3	3	3	3	3	3	3	3			
Askı sayısı	3	3	2	3	2.8	2	2	1	1.7	3	3	2	2	3	1	1	2	2.1			
Lavabo sayısı	1	1	1	3	1.5	2	2	1	1.3	3	3	2	2	3	1	1	2	1.6			
WC sayısı	1	1	1	3	1.5	2	1	1	1.3	1	3	3	1	1	1	1	2	1.6			
Oyun odası aydınlatma	2	3	2	3	2.5	1	3	2	2	3	3	2	2	3	2	2	2	2.4			
Oyun od. Havaland.	2	2	2	3	2.2	1	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2			
Çocuk başına alan	3	2	3	3	2.8	3	2	2	2.3	3	3	3	2	3	3	3	2	2.8			
Köşelerin durumu	3	1	2	3	2.2	1	1	1	1	3	3	1	1	3	1	2	1	1.9			
Bahçe genişliği	3	3	2	3	2.8	1	1	1	1	3	3	3	3	3	3	3	0	2.6			
Bahçe güvenliği	1	3	1	3	2	2	2	2	1.7	1	1	1	1	2	1	2	0	1.1			
Bahçe oyun elemanları	0	3	0	2	1.2	2	2	0	1.3	0	0	0	0	0	0	0	0	0			
Oyun elem. güvenliği	2	2	2	1	1.8	1	2	2	1.7	0	2	0	0	0	0	0	0	0.2			
Pencere güvenliği	3	2	3	2	2.5	3	3	3	3	0	0	0	0	0	0	0	3	0.4			
Bina ısı sistemleri	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2.8			
Oyun oda. Isınma	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	1	3	2.8			
Yangın önlemleri	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1			
X	2.1	2.2	1.9	2.6	2.2	1.9	1.9	1.6	1.8	1.9	2.2	1.9	1.6	1.9	1.6	1.4	1.6	1.8			

Tablo 3’de görüldüğü gibi, incelenen okul öncesi eğitim kurumlarının “fiziksel koşullarının güvenliği” açısından, genel olarak, “oldukça/çok yeterli (3)” düzeye en yakın üç ögesi “ısınma (2.9)”, “çocuk başına düşen alan (2.6)” ve “koridor genişliği (2.5)” dir. Yönetmeliklere göre okul öncesi eğitim kurumları için, ideal ısı 20-25 C°, çocuk başına düşen alan en az 1.5 m² ve koridor genişliği 2-2.5 m. olmalıdır (Başar, 2000). İncelenen okul öncesi eğitim kurumlarında uygun ısı düzeyinin sağlandığı, çocuk başına düşen alanın ortalama 2.5 m² olduğu ve koridor genişliğinin ortalama 2.5 m., (anaokullarında 2.7 m., anasınıflarında 3.17 m., kreş-gündüz bakımevlerinde ise 1.75 m.) olduğu ölçülmüştür. Okul öncesi eğitim kurumlarında her çocuk için ayrı bir askı olması gerekmektedir; incelenen kurumlarda “Askılık sayısı”nın, anaokullarında “oldukça/çok yeterli (3)”, anasınıflarında “yeterli (2)”, kreş-gündüz bakımevi grubunda ise “yetersiz (1)” olduğu görülmektedir. “Lavabo ve tuvalet sayıları”

açısından altı çocuğa bir lavabo, dört-beş çocuğa bir tuvalet düşmesi gerekirken, gözlemlenen tüm okullarda bu sayı “yetersiz (1)” durumdadır. Fiziksel güvenlik ve yeterliliğe ilişkin diğer sonuçlar; ortalama olarak, “oyun odaları aydınlatma: yeterli (2)”, “oyun odaları havalandırma: yeterli (2)”, “köşe düzenlemeleri: yeterli (1.7)”, “bahçe genişliği: yeterli (2)”, “bahçe güvenliği: yetersiz (1.6)”, “bahçe oyun elemanları: yetersiz (0.8)”, “oyun elemanları güvenliği: yetersiz (1.1)”, “pencere güvenliği: yeterli (2)”, “yangın güvenliği: yetersiz (1)” şeklindedir.

Bu sayısal sonuçlara incelenen kurumlara ilişkin gözlem notları ve fotoğraflar da eşlik etmektedir. Örneğin, K1 kreş-gündüz bakımevi kuzey yönünde ve bir apartmanın alt katı konumunda olduğu için doğal aydınlatma ve havalandırma koşullarına uygun olmaması kaçınılmazdır. Ya da, okul öncesi eğitim ortamları için, kitap, evcilik, blok, kukla, müzik, masa oyuncakları, fen-doğa ve bilgisayar köşeleri gerekli sayılırken; incelenen anasınıflarında müzik, bilgisayar, blok köşelerinin bulunmadığı, A2 anaokulunda hiç köşe bulunmadığı not edilmiştir. İncelenen on beş okul öncesi eğitim kurumundan hiçbirinde bahçe için yeterli koşulların oluşturulmamış olduğu; bahçe oyun elemanlarının eksik, bakımsız ve tehlikeli olduğu, yangın söndürme araçlarının bazılarının poşetlerinin açılmamış olduğu, duvarlara eğreti biçimde tutturulduğu, bahçelerde atık malzemeler bulunduğu vb. durumlar gözlem notları arasındadır.

Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri açısından, araştırmanın iki önemli sonucu; “lavabo-tuvalet sayıları” ve “çocuk başına düşen alan”la ilgili veriler alt ve üst/uç değerler içerdikleri ve bu mekansal koşullar tüm gelişim boyutlarıyla ilgili olduğu için, bir alt problem olarak ayrıca tablolatırılmış ve incelenmiştir (Tablo 4, Tablo 5).

Tablo 4: Gözlemlenen on beş okul öncesi eğitim kurumunda tuvalet-lavabo sayısı ve yeterliliği

(6 çocuğa 1 lavabo ve 4 çocuğa 1 tuvalet, ölçütü ile)

OKULLAR	A1	A2	A3	A4	K1	K2	K3	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8
Öğrenci Sayısı	65	70	47	25	20	19	29	26	17	15	14	tüm	tüm	tüm	20
Lavabo Sayısı	6	6	6	3	5	3	3	1	4	5	1	-	-	-	3
Tuvalet Sayısı	6	6	6	3	5	3	3	1	4	5	1	-	-	-	3
Lav. Başına Düşen Öğrenci Sayısı	10.8	11.6	7.8	4.2	4	6.3	9.7	26	4.3	3	14	-	-	-	6.7
Tuv. Başına Düşen Öğrenci Sayısı	10.8	11.6	7.8	4.2	4	6.3	9.7	26	4.3	3	14	-	-	-	6.7

Tablo 4’de görüldüğü gibi, gözlemlenen okul öncesi eğitim kurumlarından yalnızca A4, K1 ve S2, (4 çocuğa 1 lavabo) ve S3 (3 çocuğa 1 lavabo); tuvalet-lavabo başına düşen öğrenci sayısı açısından, yönetmeliklerde belirtilen altı çocuğa 1 lavabo ve dört-beş çocuğa 1 tuvalet düşmesi gerektiği koşuluna uygundur. A2 (11 çocuğa 1 lavabo) ve S4, (14 çocuğa 1 lavabo) ve S1 (26 çocuğa 1 lavabo) okullarında ise lavabo-tuvalet sayısının “çok yetersiz” olduğu görülmektedir.

Tablo 5: Gözlemlenen on beş okul öncesi eğitim kurumunda oyun odalarında çocuk başına düşen alanlar
(1.5 m² altı: “Yetersiz”, 1,5–2 m²: “Yeterli”, 2 m² üzeri: “Oldukça/çok yeterli”)

OKULLAR	A1	A2	A3	A4	K1	K2	K3	S1	S2	S3	S4	S5	S6	S7	S8
Çocuk sayısı	19	15	24	25	16	12	29	26	17	15	14	23	17	14	20
Oyun odası alanı (m ²)	56	235	56	70	40	36	44	53	90	39	24	74	59	39	43
Çocuk başına düşen alan (m ²)	2.9	1.5	2.3	2.8	2.5	2.9	1.5	2	5.2	2.6	1.7	3.2	3.5	2.8	2.2

Tablo 5’de görüldüğü gibi, incelenen okul öncesi eğitim kurumlarında, çocuk başına düşen alan genel anlamda “yeterli (2.5 m²)” ölçütünün üstündedir. Bu da olumlu bir sonuçtur.

Sonuç

Okullar, toplumların değerlerini, dünya görüşlerini ve eğitim anlayışlarını yansıtan mikro modellerdir (Gür ve Zorlu, 2002). Bu açıdan bakıldığında, okul binaları da bir kentin, toplumun simgeleri, göstergeleri olmaktadır. Psikoloji kuramlarının bulunduğu ortak konulardan biri, gelişim süreçlerinin ve okul öncesi döneminin kritik önemini ve yaşamın sonraki yıllarını etkileme gücünü vurgulamalarıdır. Bu yaklaşımdan yola çıkılarak, bu çalışmanın, okul öncesi eğitime ve bu eğitim yaşantılarının yer aldığı fiziksel/mekânsal koşullara ilişkin sonuçları şöyle özetlenebilir:

Okul öncesi eğitim kurumlarında rasgele seçilmiş bir örnekleme mekânsal/fiziksel koşulların incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, en çarpıcı olumsuz sonuç, gözlemlenen tüm okul öncesi eğitim birimlerinde, iç mekânlar kapsamında sağlık odası ve gözlem odası bölümlerinin; dış mekânlar kapsamında ise, bahçe çiçek vb. düzenlemeleri ve bahçe oyun elemanları öğelerinin var olmadığı saptanmıştır. Olumlanan bir durum ise, idari bölümlerin, yemek masa ve sandalyelerinin, mutfak-yemek odası düzenlemelerinin, oyun odası alanı ve oyuncakların ve ısınma koşullarının uygun ya da yeterli olduğu sonucudur. Ayrıca, ana sınıfları fiziki koşullar açısından anaokulu ve kreş-gündüz bakımevlerine göre, genel olarak her açıdan yetersizdir; özellikle tuvaletler, lavabo, pencereler ve binanın dış görünümü açısından ana sınıfları literatüre uygun olmayan/olumsuz düzenlemelere sahiptir. Genel bir değerlendirmeye, incelenen okul öncesi eğitim kurumlarında fiziksel/mekansal özellikler açısından bir standardın olmadığı, yapılaşmanın ve fiziksel düzenlemelerin kurumdan kuruma değiştiği görülmektedir.

Öneriler

Okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel/mimari tasarımlarında literatüre uyulmalı ve biçimsel uygunluğun yanı sıra, hem çocukların gelişim özellikleri ve gelişim görevlerine hem de çağın değişen koşullarına göre güncelleştirilen düzenlemelere gidilmelidir. Okul öncesi dönem için planlanan yapılaşmalarda koşulların iyileştirilmesi ve mekanların korunması için, ilgili her kişi, kurum ve kuruluş ile işbirliği yapılmalı, okul mimarlarının yanı sıra çocukların, velilerin ve öğretmenlerin görüşleri de alınmalıdır.

Okul öncesi eğitim kurumlarının fiziksel/mekansal özellikleri konulu nitel ve nicel araştırmalar çokça yapılmalı, araştırma sonuçları işlevsel hale getirilmelidir. Özellikle fiziksel güvenlikle ilgili konularda yaptırımçı olmanın

yanı sıra çocukların okullarını sevmelerini sağlayan ve estetik gelişimleri açısından etkili olan fiziksel öğelere önem verilmelidir.

Kaynakça

- AYDIN, Ayhan. (2000), *Sınıf Yönetimi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- BAŞAR, M. Aydın. (2000), İlköğretim Okullarının İşgören ve Fiziki Olanakları, *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:8, Özel Sayı 7, s. 12-18.
- DEMİRİZ, Serap, Asiye Karadağ ve İlkay Ulutaş. (2003), *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Eğitim Ortamı ve Donanımı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- GÜR, Ş. Öymen ve Tülay Zorlu. (2002), *Çocuk Mekanları*, İstanbul: YEM Yayını.
- KANTARCIOĞLU, Selçuk. (1983), *Anaokullarında Metot ve Öğrenim II*, İstanbul: MEB
- KARAKÜÇÜK, A. Suna. (2007 a), *An Historical and Current Overview toward Physical Settings of Teaching-Education Environments*, 7th International Educational Technology Conference - Near East University, Volume I:670.
- KARAKÜÇÜK, A. Suna. (2007 b), *Öğretmen Adaylarının Eğitim Ortamlarının Mekansal Koşullarına İlişkin Gözlemlerinin ve Önerilerinin İncelenmesi*, Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumunda sunulmuş bildiri. Hacettepe Üniversitesi ve Azerbaycan Devlet Pedagoji Üniversitesi. Bakü, Azerbaycan.
- MEB MEVZUAT BANKASI, (1996), *Kamu Kurum ve Kuruluşlarında Açılacak Çocuk Bakımevleri Hakkında Yönetmelik*, Ek ve değişiklik: 25.1.1996/7840 BK:K. (22555RG).
- MEB MEVZUAT BANKASI, (2003), *Okulların Arsa ve Arazi İşleri*.
<http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25486-html> adresinden alınmıştır (erişim: 15.06.2006)
- MEB MEVZUAT BANKASI. (2004), *Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği*. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25486-html> adresinden alınmıştır (erişim: 10.05.2006)
- OKUL ÖNCESİ EĞİTİM MEVZUAT BANKASI. (2002), *Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Bulunması Gereken Bölümler*,
http://ookgm.meb.gov.tr/Mevzuat_htm/okulstan_D.htm
adresinden alınmıştır (erişim: 10.05.2006).
- OKUL ÖNCESİ EĞİTİM MEVZUAT BANKASI. (2008),
Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği (Değişmiş son hali),
http://oogm.meb.gov.tr/mevzuat_bank/mevzuat.asp
adresinden alınmıştır (erişim: 15.06.2006).
- OĞUZKAN, Şükran, Özgör Demiral ve Gülseren Tür. (1999), *Okul Öncesinde Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri*, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- ÖMEROĞLU, Esra T. (2000), Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Fiziksel ve Eğitsel Ortamları, *Okul Öncesi Eğitim İlke ve Yöntemleri*, (Ed. Şefik Yaşar), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- ÖZDOĞAN, Berka (2000), *Çocuk ve Oyun*. Ankara. Anı yayıncılık
- POYRAZ, Hatice (1999), *Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyuncak*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- POYRAZ, Hatice ve Hale Dere. (2003), *Okul Öncesi Eğitimin İlke ve Yöntemleri*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- TEBLİĞLER DERGİSİ. (2004), *Örgün Eğitim Kurumlarının Açılması ve Kapatılmasına İlişkin Esaslar*. Sayı 2557, RG 25486
- ULUDAĞ, Zekeriya ve Hatice Odacı. (2002), Eğitim Öğretim Faaliyetlerinde Fiziksel Mekan, *Milli Eğitim Dergisi*, s. 153-154.
- YENİCELİ, Fatma. (2007), *Orta Anadolu Bölgesindeki Bir İlin Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Mekansal Özellikleri*. Yayımlanmamış Bitirme Ödevi-Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sivas.
- YILDIRIM, Ali ve Hasan Şimşek. (2005), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara: Seçkin Yayıncılık.